

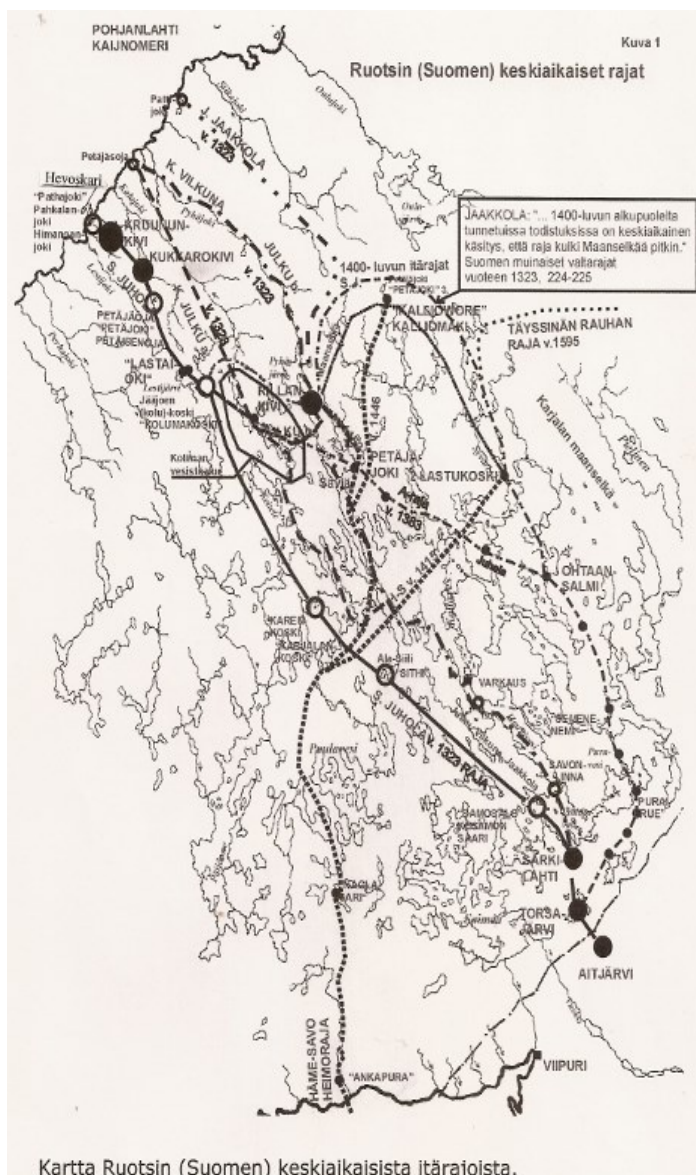
Liite 2.1. Rajat ja rauhat kohdealueilla Sarviniemi ja Muukonsaari

Suomen alueen herruus ja hallinnointi on kiinnostanut eri tahoja siitä alkaen, kun asutus alkoi levitä Suomen niemelle. Pienemmässä mittakaavassa kiisteltiin kalavesien ja muiden yhteisten alueiden käytöstä, suuremmissa mittakaavassa kiistaa alueen hallinnasta kävivät Ruotsi ja Novgorod, myöhemmin Venäjä.

Ristiretkien aikana (1050– 1300 jKr) ruotsalaiset ja tanskalaiset tekivät melko sotaisiakin käännytysretkiä Suomen alueelle. Tavoitteena oli käännyttää luonnonuskontoja harjoittaneet suomalaiset katolisiksi.

1200-luvun tietämissä Lounais-Suomea hallitsi Ruotsin kuningas ja katolinen kirkko, idässä oli Novgorod ja ortodoksinen kirkko, väliin jäivät hämäläiset ja Saimaan alue, joka kiinnosti molempia ja alueella oli levotonta. Saimaan alueella on vaikutteita molemmista kulttuureista.

Kaupankäynnin turvaamiseksi solmittiin Pähkinäsaaren rauha 12.8.1323 Novgorodin ja Ruotsin välille. Tarkkaa tietoa rajalinjasta ei ole, mutta rajalinja kulkee suurin piirtein Karjalankannakselta nykyisen Savonlinnan kautta Pyhäjoen suuntaan. Pohjoinen jäi saamelaisen asuttamaksi. Rajalinja jäi epäselväksi, joten riidanaiheita riitti edelleen.

Kartta Ruotsin (Suomen) keskiaikaisista itärajoista.

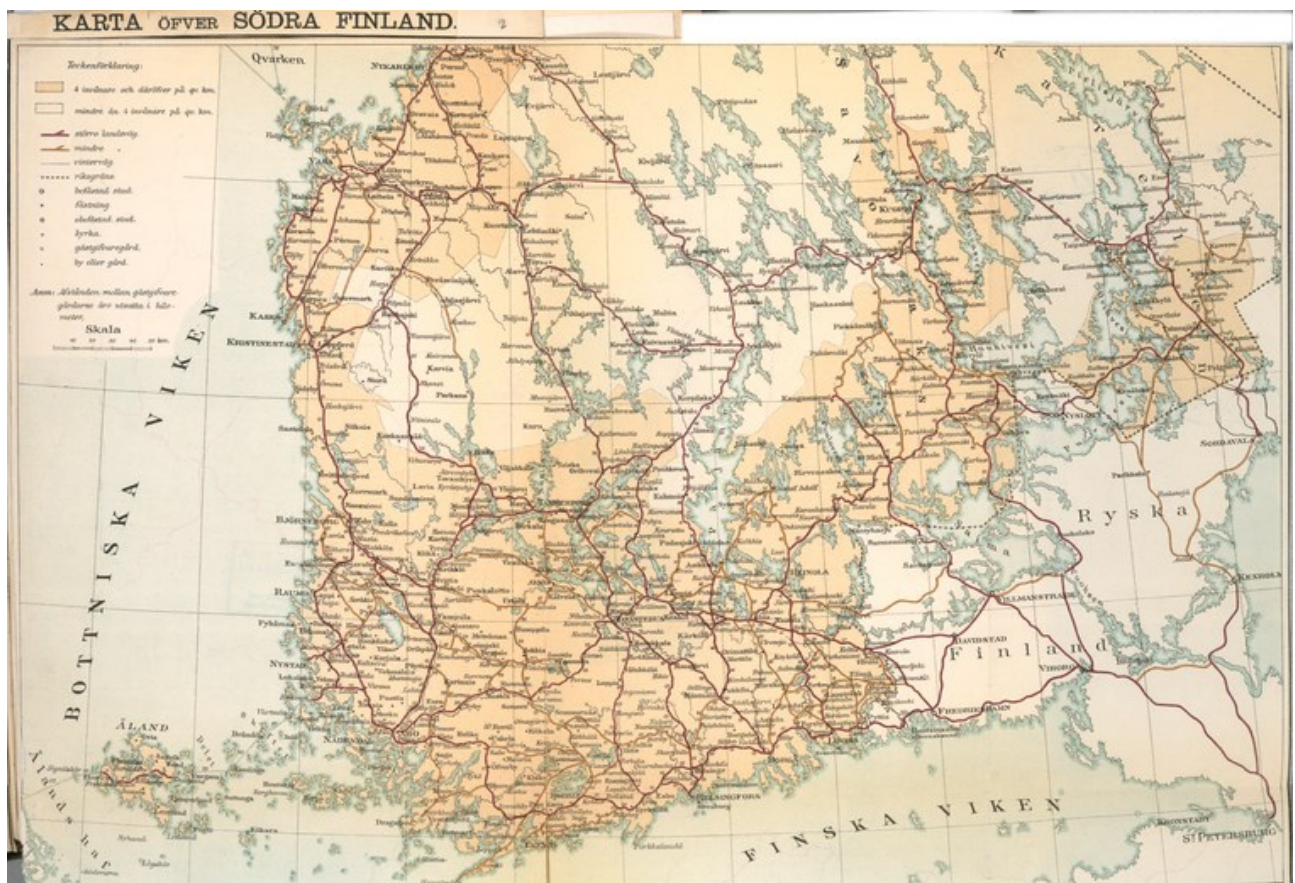
Lähde: Juhola 2011.

Vuosina 1570-1595 Ruotsi ja Venäjä olivat sodassa, jota kutsutaan Pitkäksi vihaksi. Tähän valtataisteluun liittyi Suomessa 1596-1597 käyty Nuijasota, jota käytiin Ruotsin hallinnoimalla alueella.

Välit kärjistyivät uudelleen Inkerin sodaksi, jota käytiin 1610–1617. Sota päättyi Stolbovan rauhaan 1617, jossa Ruotsin itäraja siirtyi Saimaan itäpuolelle, Inkerinmaan ja Käkisalmen lääniin saakka. Rajamuutosten johdosta ortodoksiset karjalaiset pakenivat Venäjälle, Tveriin ja Inkeriin puolestaan muutti suomalaisia niin paljon, että sinne syntyi suomalaisten enemmistö.

Vuonna 1700 alkanut Suuri Pohjansota johti Ison Vihan aikaan 1714-1721. Vihanpidon seurauksena talonpoikaisväestö piiloutui salomaille ja Saimaan saariin. Ison Vihan aika koetteli etenkin rajaseutua ja vuonna 1723 Lappeen ja Kymen kihlakunnat tekivät yhteisen rahvaanvalituksen valtiopäiville. Talot oli suureksi osaksi tuhottu, hevoset ryöstetty, joten maa täytyi kääntää kuokkimalla ja iso joukko väkeä oli tapettu, raahattu pois tai peloteltu niin, ettei maanviljelyä päästy harjoittamaan (Vuori 1980, s. 29). Uudenkaupungin rauha elokuussa 1721 teki eteläisen Saimaan alueesta rajaseutua. Lappeenranta alistettiin Haminan alaiseksi markkinapaikaksi ja Lappeenrantaan perustettiin varuskunta.

Levottomuudet jatkuivat ja vuonna 1741 käynnistyi ns. Hattujen sota, joka johti Pikkuvihan aikaan. Myös Pikkuviha koetteli Lappeenrannan seutua. Vuonna 1743 tehty revisiomaakirja kertoo Joutsenoa kohdanneista tuhoista seuraavaa: 34 kylästä oli 35 taloa poltettu, säilyneistä taloista 52 ryöstetty ja jotkut kylät olivat kokeneet kokonaishävityksen. Pikkuviha päättyi Turun rauhaan 7.8.1743. Tuolloin Etelä-Saimaa yhdessä Liivinmaan, Viron, Inkerinmaan ja Karjalan kannaksen kanssa siirtyi Venäjän keisarikuntaan, mutta Ruotsin ajan lait, kaupankäynti ja luterilaisen uskonnon harjoittaminen säilyivät. (Räihä 2020, ss. 123-129).

Lähde: Karta öfver Södra Finland. The New York Public Library, Digital Collections.

Kartasta nähdään, että Turun rauhajan raja kulkee lähellä nykyistä Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan rajaa, Liittokiven pohjoispuolelta, jolloin Sarviniemi on ollut erittäin lähellä rajaa. Sarviniemi on ollut tärkeä osa Suomen puolustusta. Ruotsin ja Venäjän valtakunnan raja kulki Sarviniemen pohjoispuolella Liittokiven kohdalla vuodesta 1743 aina vuoteen 1809. Tuona aikana Sarviniemellä sijaitsi venäläisten perustama tulliasema.

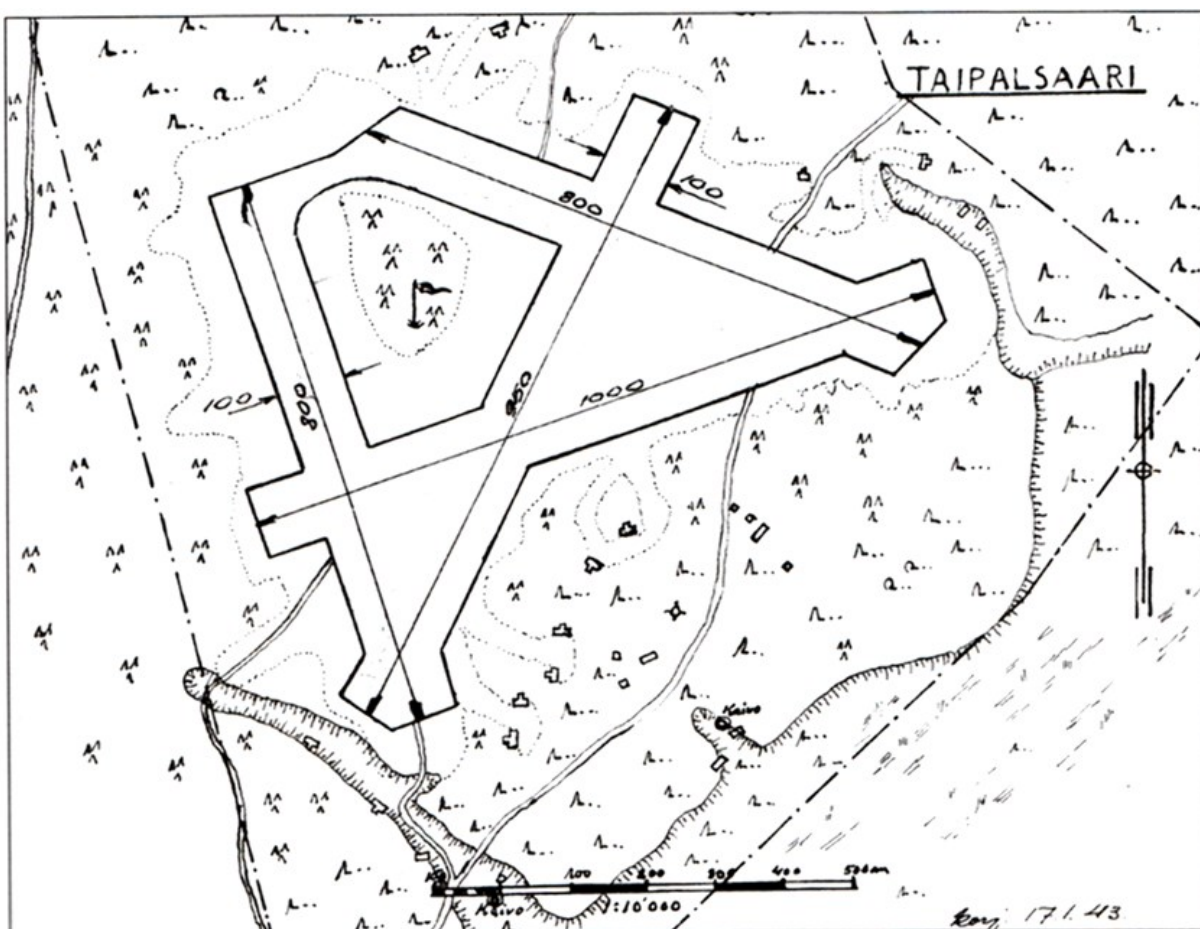
1808 Ruotsin ja Venäjän välillä alkoi Suomen sota, joka päättyi Haminan rauhaan 17. syyskuuta 1809. Ruotsi luovutti Haminan rauhassa Venäjälle koko Suomen, myös Ahvenanmaan.

Turun rauhassa 1743 Venäjälle siirtynyt Vanhana Suomea tunnettu Suomen kuvernementti yhdistettiin Suomen suuriruhtinaskuntaan vuonna 1812 eli raja siirtyi pois Sarviniemen läheisyydestä. Suomi oli Venäjän autonominen suuriruhtinaskunta itsenäistymiseensä asti 1917.

Suomen itsenäistyminen vuonna 1917 oli prosessi, jota edelsi sortovuodet. Venäjällä tapahtui ensimmäisen maailmansodan aikana vallankumous, jossa keisarivalta kaatui ja syntyi Neuvostoliitto. Suomen itsenäiseksi julistamista edelsi sisäinen taistelu valtalaista ja sitä seurasi kansaa jakanut Suomen sisällissota keväällä 1918. Nämä suuret historialliset vaiheet näkyivät myös paikallisella tasolla. Silloisesta kansan jakautuneisuudesta ja sodan raakuudesta kertovat sodan uhreille pystytetyt muistomerkit. Vuoden 1918 tapahtumiin liittyvistä kohteista Sarviniemellä lähinnä ovat 5,2 km päässä sijaitseva punaisten hauta Pönniälän kylän Ruokoniemessä (ei tietoa muistomerkestä, lähteen lähellä) ja punaisen hauta 9,5 km päässä Munaluodonselällä sijaitsevassa Hutvanan pikkusaarissa (ehkä puuristi). (Työväenmuseo Werstas, Punaisten muistomerkit.)

Suomi oli mukana toisessa maailmansodassa kolmen eri sodan aikana. Talvisota käytiin talvella 1939-1940 ja jatkosota vuosina 1941-1944 Neuvostoliittoa vastaan. Lapin sota käytiin saksalaisia vastaan 1944-1945 Lapin alueella. Moskovan välirauhassa (1944) ja Pariisin rauhassopimuksessa (1947) vahvistettu valtakunnanraja teki useista Etelä-Karjalan kunnista rajapitäjiä. Uukuniemi, Saari, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Nuijamaa, Lappee ja Ylämaa menettivät alueitaan. Ylämaahan liitettiin Vahvialan ja Säkkijärven Suomen puolelle jääneitä alueita. (Talka 2008, s. 7.)

Vuosina 1939-40 rakennettiin Taipalsaaren lentokenttä, jossa oli 4 kiitotietä. Kenttä sijaitsee n. 25 km Lappeenrannasta pohjois-luoteeseen. Ohjaajien majapaikka sijaitsi Sarviniemessä n. 5 km koilliseen. Jatkosodassa 1944 Taipalsaaren lentokenttä oli Lentolaihue 34:n tukikohta.

Lähde: Taipalsaaren lentokenttä sodan ja rauhan aikana 2016

Sodan jälkeen:

- 1940-luvun lopulla Taipalsaaren Hevosjalostusyhdistys järjesti kentällä ravikilpailut kahtena kesänä. -Sodan jälkeen Peltoin kylän nuorisoyhdistys käytti pääkiitoradan lounaispäättä juoksuratana ja jalkapallokenttänä.
- Lehtomestari Juurikas lennätti yleisöä kahtena kesänä.
- Vuosina 1950-54 muodostettiin ilmasirkus, joka esiintyi nimellä Pilvien Hurjapäät.
- 1950-luvun lopulla mäntypistiäisen torjunta suoritettiin ilmasta pölyttämällä. Lentoyhtiö Veljekset Karhumäki Oy ja Parvilahden Lentomainos Oy
- 1970-luvun puolivälissä kenttää käyttivät Lappeenrannan purjelentäjät.

Kenttää ympäröivä alue pakkolunastettiin puolustusvoimille 1960-luvun lopussa ja siitä muodostui Puolustusvoimien ampuma-alue.

Vuonna 1991 alueella tapahtui Taipalsaaren onnettomuus, jossa seitsemän Karjalan prikaatin varusmiestä hukkui Puolustusvoimien harjoituksen aikana. (Onnettomuustutkintakeskus 1991)

Kiinnostus Sarviniemeä kohtaan kasvoi 2000-luvun alussa, kun Suur-Saimaan lomakylä lopetti toimintansa ja alue oli myynnissä. Venäläisten ostajaehdokkaiden kiinnostus alueesta herätti suomalaiset ja ulkomaalaisten maakauppoja alettiin seurata tarkemmin. Vuonna 2019 säädettiin lait eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta sekä valtion etuosto-oikeudesta eräillä alueilla. Lainsäädäntötyö ulkomaalaisten kiinteistönhankintojen osalta tarkentuu ja jatkuu edelleen.

Nykytila:

Suomesta tuli NATO:n jäsen 4.4.2023 ja nyt Sarviniemen ampuma-alue kiinnostanee NATO:n harjoitusalueena.

Sarviniemen alueella sijaitseva 1950-luvulta lähtien Lomaliiton perustama suosittu Suur-Saimaan lomakylä, joka mahdollisti lomailun järven rannalla myös ihmisille, joilla ei ollut omaa mökkiä. Alue oli myös suosittu tanssi- ja illanviettopaikka. Suur-Saimaan lomakylä lopetti toimintansa kannattamattomana vuonna 2007. Lomaliiton käytössä olleet lomamökkit ja muut rakennukset on purettu vuonna 2020. Etelä-Karjalan virkistysalueasäätö vuokrasi alueen Metsähallitukselta vuonna 2017.

Sarviniemen lähistöllä on tällä hetkellä Puolustusvoimien harjoitusalue, jolla liikkuminen on kielletty. Alue on rajattu virkistysalueesta puihin maalatuin sinivalkoisin merkein.

Lähteet:

Juhola Sulevi. 2011. Pähkinäsaaren rauhan raja arkeologian ja raja-alueelle jääneen paikannimistön valossa. Teoksessa: Ennen ja nyt. Historian tietosanomat. Vol 11 Nro 1 / 2011. Rauhaton raja. Verkkosoite: <https://journal.fi/ennenjanyt/issue/view/7718>

Karta öfver Södra Finland. The New York Public Library, Digital Collections. Verkkosoite: <https://digitalcollections.nypl.org/items/510d47df-fcf7-a3d9-e040-e00a18064a99>

Nyman Juhana. 2017. Kaksi Aalto-yliopiston opiskelijaa laatii Sarviniemen virkistysalueen käyttösuunnitelman — Suunnitelmaa pääsee kommentoimaan yleisötilaisuudessa joulukuussa. Uutisvuoksi 15.11.2017 14:01. Päivitetty 11.2.2021 13:14. Verkkosoite: <https://www.uutisvuoksi.fi/paikalliset/3657621>

Onnettomuustutkintakeskus. 1991. 2/1991 Taipalsaarella 14.6.1991 tapahtunut miehistönkuljetuspanssarivaunun uppoaminen. Tutkintaselostukset Tutkintanumero: B1/1996Y Julkaisupäivä: 14.6.1991. Verkkosoite: <https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/tutkintaselostukset/muutonnettomuudet/tutkintaselostuksetvuosittain/vanhemmattutkinnat/21991.html>

Räihä Antti. 2020. Alamaisuus, arki ja nälkä (n. 1550 – 1700). ss. 79 – 173. Teoksessa: Korjonen-Kuusipuro Kristiina, Laakso Ville, Räihä Antti, Tikka Marko ja Kohvakka Mikko. Taipalsaaren historia. Oma Moa o paremp saaressakii ko vieras moa mantereessa. Otavan Kirjapaino Oyj.

Halinen Pertti J., Heinilä Erkki, Liuskallio Matti, Pajunen Jorma 2016. Taipalsaaren lentokenttä sodan ja rauhan aikana. Taipalsaari airfield during war and peace. Laivue Etelä-Karjala (Lappeenranta). BoD- Books on Demand.

Talka Anu 2008. Mikä Etelä-Karjala? Teoksessa: Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys, osa 2. Etelä-Karjalan liitto.

Työväenmuseo Werstas, Punaisten muistomerkit. <http://www.tyovaenliike.fi/punaisten-muistomerkit/>

Vuori Pertti 1980. Tulentallojain tarinoita. Joutsenon Kotiseutuyhdistyksen julkaisu n:o 1.